

Beretning

om

det af Voldens Sogneselskab foranstaltede

Landbrugsmøde og Dyrskue,

afholdt paa Orlandet,

den 6te og 7de Juni 1865..

Søstøt 1865.

Trykt af M. A. Karstot.

Mar 1865 den 6te Juni, aabnedes i den høiere Almue-
skoles Lokale paa Boldens Præstegaard det af Bestyrelsen for Boldens
Sogneselskab foranstaltede Landbomøde med Udstilling og Dyrskue for Bol-
dens Præstegjeld. Bestyrelsens Medlemmer vare tilstede, og havde efter Be-
styrelsens Anmodning, ogsaa D^{hr}. Statsagronom Jensenius, Landbrugs-
skolebestyrer Lyng og Amtsdyrlæge Schmidt velvillig indfundet sig.

For Mødet var udfærdiget følgende Program:

1. Forhandlingerne begynde den 6te Juni Kl. 9 Formiddag i den høiere
Almue-skoles Lokale, som dertil velvillig er overladt.
2. Dyrskuet med Bedømmelse af de fremstillede Kreature, finder Sted den
7de Juni, og begynder Kl. 9 Formiddag.
3. Følgende Præmier udsættes:

- a. For Kjør:
 - 1 Præmie til Værdi 5 Spd.
 - 1 Do. " " 3 "
 - 1 Do. " " 2 "
- b. For Oxer, som for Kjør.
- c. For Kviger i Alder af 2 til 3 Aar og for Kalve over 1 Aar gl.
 - 1 Præmie til Værdi 3 Spd.
 - 1 Do. " " 2 "
 - 1 Do. " " 1½ "

Anmærkning: Forsaavidt der blandt de fremstillede Kreature fin-
des flere der opfylde Betingelserne, for Erholdelsen af de lavere Præmier (2den og 3die Præmie) vil,
inden hver af de anførte Klasser dog kun 2 saa-
danne Præmier kunne uddeles.

- d. For Faar (Vædere og Sauer):
 - 2 Præmier, hver af Værdi ca. 1½ Spd.
 - 4 Do. " " " " 1 "
 - 4 Do. " " " " " " 96 s.

Anmærkning. For at erholde Præmie maa Dyrene ikke alene væ-
re de bedste af de fremstillede, men ogsaa i og for
sig præmieverdige.

4. Enhver, der vil udstille Dyr eller indsende Udstillingsgjenstande saasom
Smør, Ost, Uld eller Fabrikata deraf, Arbejder af Træ eller Metal,
kunstige Gjødningsarter, osv. anmodes om derom betimelig at hen-
vende sig til undertegnede Rasmus Halkjeldsvig; hvad der ønskes ud-
stillet af Andre Gjenstande end Kreature maa indleveres inden første Juni.
5. Ved Mødet vil, saavidt Liden tilstrækker, følgende Spørgsmaale bli-
ve tagne under Behandling:

- 1) Hvilken Indfyndelse har en fuldstændig Afgroftning af Jordsmonnet for dets Produktivitet, og hvorledes maa en saadan Afgroftning hensigtsmæssigt udføres?
- 2) Ligger der nogen Hindring for Jordbrugets Opkomst i den herstende Skif stadig at benytte den samme Strækning til Ager, og hvorledes kan i bekræftende Fald denne Hindring lempeligt og hensigtsmæssigt ryddes af Veien?
- 3) Hvilken Betydning har Anvendelse af Kalk som Gjødningsmiddel til Ophjælpelse af Jordbruget, og hvorledes kan Kalken hensigtsmæssigt benyttes for dette Viemed?
- 4) Hvorledes maa man gaa frem for at virke til Forbedring af Distriktets Kvægracer, og hvilke ere de Hindringer, man under denne Birken har at overvinde?
- 5) Om Vaarbejtnings Indfyndelse paa Agerbrug og Fædrift, og om Midler til at faa den affattet.

Beskrivelsen for Voldens og Ørstens Sogneselskab den 1ste Mai 1865.
Lamb. **M. Marfot.** **M. Halkjeldsvig.**

Dirigenten, Sorenfriver Lamb, aabnede Forhandlingerne med nogle Ord, hvori han gjorde opmærksom paa, at det nu oprettede Sogneselskab nærmest var at anse, som den første Uttring af den Interesse for et fornuftigt Stel, der valtes inden Distriktet ved det af Amtets Landhusholdningselskab isjor foranstaltede Landbomøde. — Han fremhævede, at vi i Regelen ikke mangle Midler til at gaa fremad, men Syn for det Rette, for Midlernes rette Brug. Under hint Møde fremsattes og behandlede mange Spørgsmaale af indgribende Vigtighed. Erkjendelsen af deres Vigtighed trængte ind hos de Nødende, men Meget staar vistnok endnu dunkelt for Flerheden. — Ethvert Møde skal ogsaa vor Erkjendelse, og Hensigten med nærværende første Landbomøde for Voldens Præstegjeld er ogsaa at lægge en Spire, som, pleiet af Folkets tiltagende Interesse, kan vokse og bære Frugt. Det er to Felter, hvorpaa Søndmøingerne især maa koncentrere sine Kræfter: Jordbruget og Fædriften, og med dette for Die er det, Sogneselskabets Beskrivelse har valgt de for dette Møde bestemte Forhandlingsemner.

Spørgsmaalet: Hvilken Indfyndelse har en fuldstændig Afgroftning paa Jordsmonnet for dets Produktivitet, og hvorledes maa en saadan Afgroftning hensigtsmæssigt udføres? toges derpaa under Behandling.

Lung: Afgroftningens Hensigt er, at befrie Jorden for skadeligt Vand. Jorden indeholder i sig mange Substantser, der kan og bør ombannes til Næring for Veksterne. Alt, hvad der hindrer denne Jordens ombannende Virksomhed, maa ryddes bort. Først og fremst maa Stofferne i Jorden gaa i Forraadnelse, blive til Muld. Er dette fæet, gaa de efterhaanden over til Næring for Planterne. — Jordens Frugtbarhed beror paa de Stoffer, den indeholder, og den Hurtighed, hvormed de kunne undergaa Oplosning.

Befingelserne for, at Forraadnelse skal kunne finde Sted, ere Varme, Udgang for Luften og Fugtighed.

At Varmen her er af stor Betydning, vil være indlysende nok naar vi lægge Mærke til den noksom bekjendte Omstændighed, at Kjøb, Fisk osv. holde sig friske, saalænge de ere i froksen Tilstand. Selv i mindre Varme foregaar Forraadnelsen meget langsommere end under stærk Sommerhede. Saaledes ogsaa med Stofferne i Jorden. Om Vinteren standser Forraadnelsen ganske, om Sommeren foregaar den saa meget hurtigere jo stærkere Varmen er. Uden Luftens Indvirkning kan Forraadnelsen heller ikke finde Sted. Kjøb og andre Sager — hermetiske Sager — som berøves al Forbindelse med Luften holde sig fuldkommen friske endog i stærk Varme. Det samme er Tilfældet med Jorden og Stofferne i den. — Er nu Jorden vandfyg, saa hindrer Vandet Luften fra at trænge ind og gjøre sin Virkning, og den Varme Solen frembringer, vil fordunste med Vandet. Undergrundsvaandet holder omtrent samme Temperatur året rundt, og hvor det staar, vil altsaa hverken Luften eller Varmen saa virke synderligt. Vaad Jord er derfor altid kold. Man lægge i saa Henseende Mærke til store Myrer og den Indflydelse, disse have paa Klimatet. — Ogsaa paa Agre, som ikke ere forsynede med tilstrækkelige Grofter er det samme Tilfældet. Kulden blir forstor, og Forraadnelsen af de i Jorden værende Stoffer, som skulde tjene Planterne til Føde, foregaar enten uhyre sent eller ogsaa slet ikke. Jorden maa da blive usrugtbar. Skaf Vandet bort, saa at Luft og Varme faar trænge ind. Dette fremmer Forraadnelsen, og de for Planterne skadelige Stoffer udsondres og synke, medens de tilbageværende forraadnede Dele af alle Slags tjene som Gødsel. Gødsel virker heller ikke synderligt i vaad Jord; især er dette Tilfældet med de finere Gødningstyper; Bømmel f. Ex., udstrøet paa vaad Jord, er som kastet i Havet. — Skaden af Vandet viser sig noksom paa Udbyttet. Afgrøstet Land kan i tørre Aar give nogenlunde Afgrøde af enkelte Slags Sæd, som Havre; men er Sæden Poteter eller andre Rodvekster, og Sommeren vaad og kold, vil man neppe saa saameget igjen, at det lønner Indhøstningsomkostningerne, medens man, om Jorden var vel afgrøstet, kunde avle 20—30 Lbr. pr. Maal. Her taber man altsaa paa 1 Aar lige saameget, som det vilde koste, at saa Jordstykket afgrøstet. Man har tilhels troet det skadeligt i tørre Aar, at have Jorden vel afgrøstet, men har dog ved omhyggelige Forsøg stedse fundet at Avlingen ogsaa i tørre Aar har staaet bedre paa vel afgrøstet end paa vandfyg Mark. Det er ogsaa ganske naturligt. Vaad Jord holder sig, som sagt altid kold i Bunden især om Vaaren; de fine Rodder saa derfor ikke gaa i Dybden, men sprede sig ud i Overfladen, og naar Tørke indtræder forspinder al Fugtighed derfra, medens en pæstende Fugtighedsgrad er tilstede i de undre Jordlag; men did naa Rodderne ikke, derfor visne Planterne. Men paa vel afgrøstet Jord trænge Rodderne ned i Grunden til en Dybde af i Almindelighed 6 a 8 Tommer, og de saakaldte Sugersødder endog til en Dybde af 1 a 2 ja ligetil 3 Fod. Disse give Planten Vædske og Næring ogsaa naar Tørke indtræder, medens i vandfyg Jord, naar Tørken en Stund har virket

paa de svære Lag, Planten taber al Forbindelse med de Jugtighed indeholdende Lag. Afgroftning er følgelig ogsaa i Lørfen det bedste Middel til at forebygge Skade. Derfor bort med Vandet! Men der er to Slags Vand, som maa Røffes bort: Rildvand eller faalkaldet Dpfom- eller Undergrundsvand samt Regnvand. Dpfomet: Jo dybere det Lag er, hvorfra det kommer, des skadeligere er det. Det virker nemlig hele Aaret, og beholder i Regelen omtrent samme Temperatur; det fryser ikke om Vinteren og opvarmes ikke om Sommeren. Det trænger sig om Vaaren op fra Undergrunden, og fører da med sig mange skadelige, især jernholdige Bestanddele, som gjøre Jorden ufrugtbar og virke som Gift for Planterne. Skaden er stor, selv om Dpfomet er lidet og kun virker om Vaaren. Derfor maa alle Dpfom udtørres, hvilket sker ved at lægge luffede Grofter netop paa de Punkter, hvor Dpfommene træde frem af Undergrunden. Men hvorledes finder man netop disse Punkter? Naar Algeren begynder at grønnes, vil man se adskillige Flekker, der holde sig gule; er det paa flad Mark, ere Flekkerne runde, er det paa bakket Mark ere de langagtige. Paa flad Mark udvider Vandet sig nemlig rundt omkring det egentlige Dpfom, paa bakket derimod ned over Hældningen. Udover Sommeren vil den gule Farve mindke, paa flad Mark fra Oberkanterne indtil Midten, paa bakket Mark nedensfra op til den svære Kant. Gjennem disse Punkter hvor den gule Farve først kommer, og sidst bortgaar, maa Groft skjæres. Detzhender ofte, at flere Dpfom findes i samme Stykke. Under saadanne Omstændigheder kan Grofterne forenes og en eneste danne Aflob for alle.

Enkelte Agre ere tørre nok, naar man blot forsætter Dpfommene Aflob, men det er sjelden; Regnvandet bliver ialmindelighed ogsaa staaende til Skade og maa fjernes ved Grofter. Dette sker ved ligeløbende Grofter i en Afstand af 12—15, undertiden indtil 20 Alen fra hverandre; almindeligst omtrent 15 Alen. Retningen beror paa Stykkets Hældning. Er Stykket brat, bør Grofterne gaa i skraa Retning over Hældningen; da at føre dem ret nedover, gjør dem mindre tjenlige især under stærk Regn, efterfom Strømningen blir for stærk og Vandet derfor dels let ødelægger Groften, dels baner sig Wei gjennem Stykket mellem Grofterne. Gaa de derimod i skraa, har man over hele Hældningen Afledere for Vandet og Strømningen i disse Afledere blir sagtere og jævner. Dybden bør være omkring 2 Alen; da ere Grofterne mest virksomme og som oftest ogsaa billigt, saafom man da kan lægge dem længere fra hverandre. 2 Alen dybe Grofter med 20 Alens Mellemrum gjøre i Almindelighed bedre Ljænefte end $1\frac{1}{2}$ Alens med 15 Alens Mellemrum. Bestaar Undergrunden imidlertid af stenhaardt Lergrus, er $1\frac{1}{2}$ Alens Dybde nok; Nytten af større Dybde er da ikke betydelig.

Bredden af de luffede Grofter behøver ikke at være større end at man paa Bunden faar Plads til 3 Stene ved Siden af hinanden; ialmindelighed er 8—12" tilstrækkeligt. (Johannes Pladsballe bemærkede, at det kan være godt at tage dem brede, hvor man har meget Sten, da man paa den Maade kan stille sig lettest af med Stenen) Grofternes Gjenfæt-

ning kan se paa flere Maader. Gjensætning med *U* eller at lægge en Sten paa hver Side og en tværbøjer, bruges ofte, men er mindre hensigtsmæssig, da Grøfter, gjensatte paa denne Maade, vanskeligt blive varige (Johannes Pladsballe fandt Die-ganffe ubrugeligt i Sandjord, da Tølen sprænger Væggene ind.) I saadanne Grøfter faar Vandet flyde samlet i større Strømme, derved kommer det let til af Bunden at rive med sig Jord, som det afsleiver paa et andet Sted, og paa denne Maade kan Vandløbet tilstoppes. Dette kan ogsaa foregaa paa den Maade, at Sidesstenene synke, saa at Lagstenen nærmer sig og tilslut naar Bunden. Denne Maade at gjensætte Grøfterne paa er ogsaa kostbar, da den kræver ubvalgte Stene, og disse sjelden findes paa Stedet. Bedre er derfor den Maade at lægge Stene ved Siden af hverandre, saaledes at man har 3, helst langagtige paa Bunden, saa ovenpaa dette Lag et nyt paa samme Maade. Underste Lag synker vel, men begge Lag synker neppe. Grøften blir varigere og giver ligevel tilstrækkeligt Aflob. Ovenpaa disse Lag kaster man Smaasten, dernæst et Lag Mose, helst Hvidmose, og saa Jord. Mellem Stenene og Jorden anbefales et Lag Mose, da denne vil hindre Jorden fra at trænge ned mellem Stenene og stoppe Nabningerne.

Her maatte man vel først og fremst lægge an paa ved Afgrøftning at forbedre sine gamle Ugre; derfor var her kun talt om de luffede Grøfter. Ogsaa om de aabne Kulde blive talt. Enhver Uger, som ligger i hallet Mark, maa have Grøft langs den øvre Kant til at optage det ovenfra kommende Regn- og andet Vand, der stevner mod Ugeren. Disse Grøfter bør være aabne, Dybden bør ogsaa her være $1\frac{1}{2}$ a 2 Alen; men de maa have en større Nabning i Overfladen og hældende Sider. Bredden i Bunden bør være 1 a 2 Fod. Det er bedst at grave dem saa, at man senere om fornødiges, kan fordybe denne uden at røre Væggene; det er vigtigt at disse saa opnaa Fasthed. Høve Væggene for stærk Hældning vil Vandet, naar stærk Regn indtrækker, grave sig ind under dem og ødelægge dem. Dette kan ogsaa hindres ved i Bunden at grave en lille rundagtig Fordybning, omtrent som hestaaende Fig. til Nende for Vandet. Grøstens Vægge maa overalt have samme Hældning, overalt være jævne, ligesom Grøften i det Hele maa have samme Bredder, hvor Dybden er ens. Om Marken, hvorover Grøften føres er ujævn, maa Grøstens Bund alligevel overalt have samme Fald. Dybden samt Bredden i Overfladen maa altsaa tiltage hvor Grøften gaar igjennem Forhøjninger, men aftage, hvor Grøften giennemskjærer Markens Fordybninger. En luffet Grøft maa ikke optage Vand fra en aaben, da denne ofte indeholder Grus som vilde stoppe Vandløbene i hin. Den luffede Grøft kan pafseligt begynde 3 a 4 Alen nedenfor den aabne.

D. Rodevand troede, at Grøfter, som vare „monesatte“ (et slags Die) vare hensigtsmæssigt.

Jensenius. Naar der var større Vandløb, saa der stadig vilde holde sig rindende Vand i Grøften, var det tjenligt, at den var aaben.

D. Rødevand ophyste, at mønesatte Grøfter vare aumindeligst til Bortledning af Regnvandet; ellers kun aabne.

F. Pladsbakke troede, man her brugte for daarligt Materiale til Gjenfætning, og da vilde „mønesatte“ Grøfter aldrig staa sig.

D. Rødevand mente, at man til „Mønerisning“ kunde bruge alt Slags Materiale.

R. Halkjeldsvig ytrede Frygt for at Grøfter, saa dybe som 2 Alen, ikke vilde optage Regnvandet.

Lyng. Erfaring har vist, at man har maattet gjøre om igjen for grunde Grøfter, aldrig derimod dybe, fordi de vare fordybe. Regnvandet gaar nemlig til Grøften først som Undergrundsvand, ikke mens det ligger oppe i Overfladen. I England troede man, at man i stiv Lerjord maatte have grunde Grøfter, men Forsøg har lært det Modsatte. Naar man i samme Grøft har lagt flere Rør over hverandre, som saa: er i Regnveir først det underste blevet forsynet med Vand, og saa efterhaanden de hoiereliggende, næsten aldrig det øverste.

D. Rødevand. Det var vanskeligt at saa Grøfterne saa dybe, at de ogsaa tage „Kaldvæten“, dels fordi store Stene, som man ikke havde Magt at saa bort, kom i Veien, dels fordi man manglede Penge.

Dirigenten. Det er blot Indbildningen, som gjør Omkostningerne saa uoverkommelige. Han ophyste ved Eff., at Kostnaden ved lige Arbejder ikke er saa stor, som man oftest tror. Naar man blot vilde, saa kunde man i de fleste Tilfælde ogsaa saa det til at gaa.

Fenselius havde kun lidet at sige til, hvad Hr. Lyng havde sagt, men vilde dog kaste et Blik tilbage paa den omhandlede Sag, da det ikke kunde skade, at saa høre det samme 2 Gange. Den første Folge af at Jorden er vaad, er, at den altid holder sig kold. Dette har Indflydelse paa Planten; den maa staa i Kulde med sin halve Kroy, med Rødderne, og naar disse ere kolde, blir den hele Plante kold og trives derfor ikke. Vi tænke os blot selv staaende i koldt Vand til Knæerne; vi fryse over hele Legemet, og trives vi vel? Nei! Saaledes ogsaa med Planten.

En anden Folge af manglende Afgroftning er, at Plantens Føde altfor meget opspædes med Vand. Dette virker for Planten ligesom det vilde virke for Folk, om Vandvællingen blev opspædet med engang til saa meget Vand, som den sædvanlig indeholder. Videre avler den vaade Jord meget Ugræs, som kvæler Kornet og gjør, at det senere modnes.

Til at bortlede Dykkomet anbefales smale Grøfter, omtrent 6 Tommer i Bunden. Til Gjenfætningsmateriale benyttes helst smaa Sten. Vandet vil ikke have stor Plads, for at komme frem. Jo mindre Stenen er, des flere Aabninger. Er Stenen stor, bliver Aabningerne færre og større, og jo større de ere, des lettere har Jorden for at trænge ind og stoppe Vandløbene.

Fuldstændig Afgroftning koster store Anstrængelser og lang Tid og kan derfor ikke ventes iværksat i større Udstrækning i en Fart. Noget maa dog ligevel kunne gøres til at tørre Jorden. Høstpløining er at an-